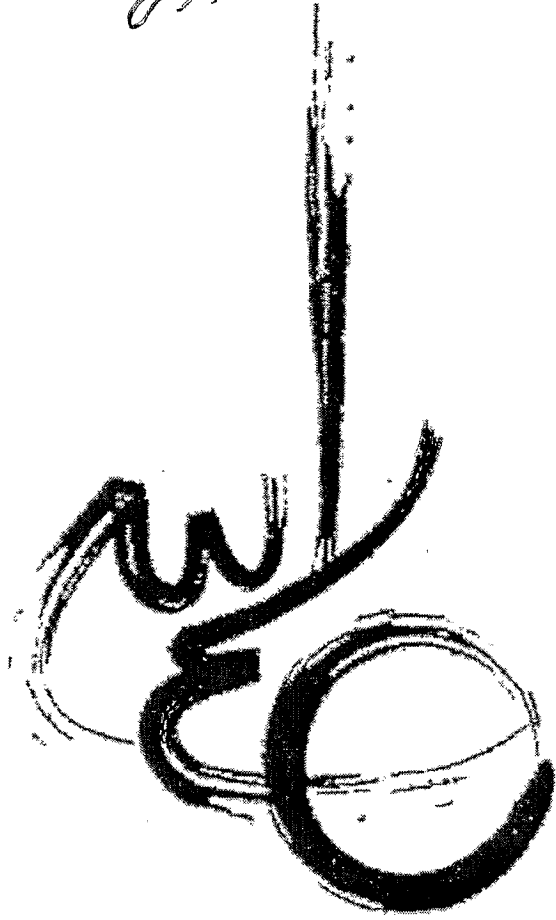

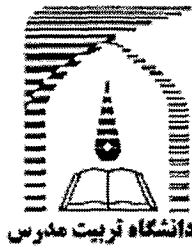
۳۶۹۳

س. ا. ا. ا.

۱۱۰۵۲

۸۶۴۳ / ۱۱ / ۸۶
آر ۲۸

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی

بررسی تأثیر الگوی دوگانه مدیریت سیاسی فضا بر کارکردهای
مناطق آزاد
(مورد: کیش)

کازم ذوقی بارانی

استاد راهنما:

دکتر محمد رضا حافظ نیا

استاد مشاور:

دکتر زهرا احمدی پور

۱۳۸۸ / ۱۱ / ۱۸

شهریور ۱۳۸۷

۱۱۰۰۵۶

به نام خدا

تأییدیه اعضای هیأت داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد آقای کاظم ذوقی بارانی تحت عنوان «بررسی تأثیر الگوهای دوگانه مدیریت سیاسی فضا بر کارکرد مناطق آزاد (مورد کیش)» را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

 دکت‌ر محمد رضا حافظ نیا

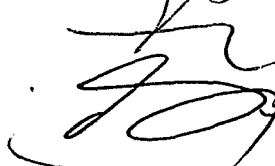
۱- استاد راهنما

 دکت‌ر زهرا احمدی پور

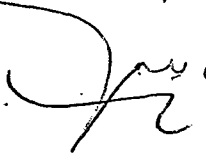
۲- استاد مشاور

 دکت‌ر مهدی طاهر خانی

۳- استاد ناظر

 دکت‌ر حمید رضا محمدی

۴- استاد ناظر

 دکت‌ر مهدی طاهر خانی

۵- نماینده تحصیلات تکمیلی

دستورالعمل حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاستهای پژوهشی دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد ذیل را رعایت نمایند:

ماده ۱- حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ها/ رساله‌های مصوب دانشگاه متعلق به دانشگاه است و هرگونه بهره‌برداری از آن باید با ذکر نام دانشگاه و رعایت آیین‌نامه‌ها و دستورالعملهای مصوب دانشگاه باشد.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی می‌باید به نام دانشگاه بوده و استاد راهنما نویسنده مسئول مقاله باشند. تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با مجوز کتبی صادره از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این دستورالعمل در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۵ در شورای پژوهشی دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است و هرگونه تخلف از مفاد این دستورالعمل از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری خواهد بود.

۱۳۸۴/۶/۲۱

بسمه تعالی

آیین‌نامه چاپ پایان‌نامه (رساله)‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان‌نامه (رساله)‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت‌های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه (رساله)ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
(کتاب حاضر، حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته است
که در سال در دانشکده دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب
آقای دکتر ، مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر ، و مشاوره سرکار
خانم / جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.)

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ‌شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجوی تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه‌شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب گواهم دروسی بارانی دانشجوی رشته حقوق پایه مقطع ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

۱۳۸۷/۱۱/۱۳

تقدیم به سلاله پاکیهها، مادر خوبیهها، شفیعه روز جزاء، أم ابیهها

«حضرت فاطمه زهرا (س)»

که فردای قیامت امید به شفاعتش داریم.

تقدیم به پدر، مادر، برادر و خواهران عزیزم که همواره
در طول زندگی دوستدار، همراه و یار من بوده‌اند.

سپاسنامه

پس از حمد و سپاس خداوند، بدین وسیله بر خود وظیفه می دانم از عزیزی که اینجانب را در انجام این تحقیق یاری نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

از زحمات بی‌شائبه استاد ارجمندم جناب آقای دکتر محمدرضا حافظنیا که در مدت انجام این پروژه (یک سال) با رهنمودهای ارزشمندشان به بنده کمک فراوانی نمودند، سپاسگزاری می‌کنم. از خداوند متعال بهروزی و سلامتی همیشگی ایشان را خواستارم.

همچنین از استاد محترم سرکار خانم دکتر زهرا احمدی‌پور به خاطر راهنمایی‌های ارزشمندشان کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

لازم می‌دانم از دوست گرامی آقای هادی موقری (دانشجوی کارشناسی ارشد آمار دانشگاه تربیت مدرس) که همکاری و حمایت ایشان در انجام این پروژه، به خصوص در جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل‌های آماری بسیار مؤثر بود، تقدیر و تشکر نمایم. در آخر از همکاری کارکنان سازمان منطقه آزاد و بخش‌داری کیش آقایان عطایی، اصلانی، رنجبر، شاهنده، نیاستی، نورالدینی و پاکدامن کمال تشکر را دارم.

چکیده

مکان‌ها و نواحی جغرافیایی به منظور اداره بهتر امور و تنظیم روابط افقی و عمودی با سایر نواحی و همچنین استقرار نهادها و سازمانها به خودگردانی و مدیریت در بعد محلی نیازمند می‌باشند. این نوع خودگردانی‌ها و سازماندهی سیاسی فضا در بعد محلی در ادبیات جغرافیای سیاسی به «دولت محلی» و حکومت محلی و غیره تعبیر می‌گردد که با کارکردهای ویژه خود از فعالیتهایی که مربوط به قلمرو دولت مرکزی است مجزا می‌شود. خودگردانی‌های محلی بر اساس فضای جغرافیایی‌شان دارای- کارکردهای متنوعی شامل امور سیاسی، امنیتی، اداری، خدماتی، تجاری- بازرگانی، توریستی و غیره هستند.

مناطق آزاد ایران به لحاظ الگوی مدیریتی دوگانه‌ای که در آن اعمال می‌گردد با دیگر مناطق آزاد جهان دارای تفاوت‌های است که در نهایت تأثیر این الگوها بر کارکرد منطقه آزاد کیش در این پژوهش مورد کالبدشکافی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

این پژوهش با روش توصیفی-تحلیل و مطالعات کتابخانه‌ای در پی تشریح تأثیر تعامل کارکردی (تعارض و هم‌تکمیلی) الگوهای مدیریت سیاسی فضا بر کارکرد منطقه آزاد کیش پرداخت. برای پاسخ به این سوال دو فرضیه مطرح شد: فرضیه اول اینکه وقتی این دو الگو در عملکرد خود مکمل همدیگر بوده، بر کارکرد منطقه تأثیر مثبت گذاشته است و فرضیه دوم این است که وقتی این دو الگو در عملکرد خود در تعارض با هم عمل نموده، بر کارکرد منطقه تأثیر منفی گذاشته است. در این راستا، بعد از مطالعه و بررسی واقعیت‌ها و مباحث موجود در این زمینه و با توجه به آزمون فرضیات، یافته‌های تحقیق و تحلیل پرسشنامه‌ای که در اختیار مدیران و خبرگان این موضوع قرار گرفت، نتیجه تحقیق نشان داد: زمانی که این دو الگو در عملکرد خود مکمل هم بوده‌اند باعث رشد و توسعه جزیره شده و برعکس زمانی که عملکرد این دو الگو در تعارض با هم بوده‌اند بر کارکرد منطقه تأثیر منفی گذاشته است. بنابر این هر دو فرضیه مورد تأیید قرار می‌گیرد. در نتیجه وقتی الگوهای مدیریت سیاسی فضا در راستای تکمیل کارکرد هم عمل نموده‌اند، موجب پیشرفت، شکوفایی و توسعه منطقه آزاد کیش بوده‌اند.

واژگان کلیدی: خودگردانی محلی- الگوهای مدیریت سیاسی فضا- مناطق آزاد- دولت محلی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۲	۲-۱- بیان مسئله.....
۴	۳-۱- ضرورت و اهمیت موضوع.....
۴	۴-۱- سوال اصلی تحقیق.....
۴	۵-۱- فرضیات تحقیق.....
۴	۱-۵-۱- فرضیه اصلی تحقیق.....
۵	۲-۵-۱- فرضیه دوم تحقیق.....
۵	۶-۱- پیشینه و سوابق تحقیق.....
۶	۷-۱- هدف تحقیق.....
۶	۸-۱- جنبه جدید و نوآوری تحقیق.....
۷	۹-۱- روش انجام تحقیق.....
۷	۱۰-۱- روش و انجام گردآوری تحقیق.....
۷	۱۱-۱- قلمرو تحقیق.....
۷	۱۲-۱- نوع تحقیق.....
۷	۱۳-۱- تعاریف و اصطلاحات مورد استفاده در پژوهش.....
۸	۱۴-۱- محدودیت‌های پژوهش.....
۹	فصل دوم: ادبیات و مباحث نظری تحقیق.....
۱۰	۱-۲- منطقه آزاد.....
۱۰	۱-۱-۲- تعریف منطقه آزاد.....
۱۲	۲-۱-۲- مناطق آزاد در جهان و ایران و انواع آن.....
۱۹	۳-۱-۲- فلسفه وجودی مناطق آزاد.....
۲۰	۴-۱-۲- عوامل کلیدی موفقیت یک منطقه آزاد.....
۲۲	۵-۱-۲- تأثیرات ماکرواقتصادی مناطق آزاد.....
۲۳	۶-۱-۲- انواع مناطق و بنادر آزاد.....
۲۴	۷-۱-۲- اهداف مناطق آزاد.....
۲۵	۸-۱-۲- کارکردهای مناطق آزاد.....
۲۶	۹-۱-۲- بررسی جنبه جغرافیای سیاسی مناطق آزاد.....
۲۷	۲-۲- تقسیمات و سازماندهی سیاسی فضا.....

۲۹۳-۲ مدیریت در بخش عمومی
۲۹۱-۳-۲ سطوح مدیریت در بخش عمومی
۳۱۴-۲ حکومت‌های محلی
۳۴۱-۴-۲ تعریف حکومت محلی
۳۷۲-۴-۲ تعریف دولت محلی
۳۸۳-۴-۲ علل توسعه دولت‌های محلی در جهان
۳۹۴-۴-۲ روابط بین حکومت مرکزی و حکومت محلی
۴۰۵-۴-۲ ویژگی‌های حکومت‌های محلی
۴۲فصل سوم: محیط شناسی موضوع تحقیق
۴۳۱-۳-۱ قلمرو محیطی تحقیق
۴۳۱-۱-۳ موقعیت جغرافیایی و توپوگرافی کیش
۴۵۲-۱-۳ فرهنگ و مردم
۴۵۳-۱-۳ بررسی جمعیت کیش
۴۸۴-۱-۳ آب و هوا
۴۸۲-۳ حمل و نقل
۴۸۱-۲-۳ حمل و نقل زمینی
۴۹۲-۲-۳ حمل و نقل دریایی
۵۲۳-۲-۳ حمل و نقل هوایی
۵۳۳-۳ گردشگری
۵۴۴-۳ نگاهی به گذشته جغرافیای تاریخی کیش
۵۴۱-۴-۳ از آغاز تا عصر قاجار
۵۶۲-۴-۳ از قاجاریه تا پهلوی اول
۵۷۳-۴-۳ کیش در دوران پهلوی
۵۷۵-۳ سیر تکوین تبدیل شدن کیش به منطقه آزاد
۶۰۶-۳ معرفی سازمان منطقه آزاد کیش
۶۲فصل چهارم: الگوهای مدیریت منطقه آزاد کیش
۶۲۴- مقدمه
۶۵۱-۴ الگوی مدیریت سیاسی فضا(وزارت کشور و استانداریها)
۶۸۱-۱-۴ وظایف و اختیارات مدیران سیاسی فضا
۷۳۲-۱-۴ بخشداری کیش
۷۴۱-۲-۱-۴ وظایف بخشداری
۷۶۲-۲-۱-۴ واحدهای بخشداری

۷۷ ۲-۴- الگوی مدیریت اختصاصی مناطق آزاد.....
۷۷ ۱-۲-۴- وظایف شورای عالی.....
۸۰ ۲-۲-۴- سازمان منطقه آزاد کیش.....
۸۱ ۳-۲-۴- واحدهای تشکیلاتی سازمان منطقه آزاد کیش.....
۸۲ ۱-۳-۲-۴- معاونت اجرایی.....
۸۲ ۲-۳-۲-۴- معاونت اقتصادی.....
۸۲ ۳-۳-۲-۴- معاونت فرهنگی اجتماعی.....
۸۲ ۴-۳-۲-۴- معاونت مالی و اداری.....
۸۳ ۵-۳-۲-۴- مدیریت طرح و برنامه.....
۸۳ ۶-۳-۲-۴- مدیریت حسابرسی داخلی.....
۸۳ ۷-۳-۲-۴- مدیریت روابط عمومی.....
۸۳ ۸-۳-۲-۴- مدیریت امور حقوقی و بازرسی.....
۸۴ ۴-۲-۴- شرکتهای و موسسات وابسته به سازمان منطقه آزاد کیش.....
۸۴ ۱-۴-۲-۴- شرکت آب و برق کیش.....
۸۴ ۲-۴-۲-۴- شرکت خدماتی کیش.....
۸۵ ۳-۴-۲-۴- شرکت بازرگانی کیش.....
۸۵ ۴-۴-۲-۴- موسسه توسعه سیاحتی کیش.....
۸۵ ۵-۴-۲-۴- شرکت صیدکیش.....
۸۶ ۶-۴-۲-۴- شرکت هواپیمایی کیش.....
۸۶ ۷-۴-۲-۴- شرکت مهندسی و عمران کیش.....
۸۶ ۸-۴-۲-۴- مرکز توسعه خدمات و بازرگانی کیش.....
۸۷ ۹-۴-۲-۴- شرکت فرودگاه بین‌المللی کیش.....
۸۷ ۱۰-۴-۲-۴- موسسه پیام کیش.....
۸۷ ۱۱-۴-۲-۴- بوستان دانشوران.....
۸۷ ۵-۲-۴- شرح وظائف مدیرعامل سازمان منطقه آزاد کیش.....
۹۰ فصل پنجم: یافته‌های تحقیق.....
۹۱ ۱-۵- مقدمه.....
۹۲ ۲-۵- تعارضات بین دو الگوی مدیریت.....
۹۶ ۳-۵- مشاهدات میدانی.....
۹۹ فصل ششم: تجزیه تحلیل داده‌ها.....
۱۰۰ ۱-۶- مقدمه.....
۱۰۰ ۲-۶- تجزیه تحلیل محتوایی.....

۱۰۲تحلیل پرسشنامه‌ای.....۳-۶
۱۰۲تحلیل آماری.....۱-۳-۶
۱۰۲توزیع‌های آماری.....۲-۳-۶
۱۰۲توزیع‌های چندجمله‌ای.....۳-۳-۶
۱۰۴استنباط آماری.....۴-۳-۶
۱۰۶بازدید میدانی و مشاهده.....۴-۶
۱۰۷آزمون فرضیات.....۵-۶
۱۰۷آزمون فرضیه اول.....۱-۵-۶
۱۰۸آزمون فرضیه دوم.....۲-۵-۶
۱۰۹فصل هفتم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات.....
۱۱۰۱-۷- نتیجه‌گیری.....
۱۱۲۲-۷- پیشنهادات.....
۱۱۳فهرست منابع.....
۱۱۹ضمائم.....
۱۲۰ضمیمه الف- حکم انتصاب رئیس شورای مناطق آزاد توسط رئیس‌جمهور.....
۱۲۱ضمیمه ب- حکم انتصاب مدیر عامل سازمان منطقه آزاد کیش.....
ضمیمه ج- حکم تفویض اختیار انتصاب روسای مناطق آزاد به رئیس شورای مناطق آزاد توسط
۱۲۲رئیس‌جمهور.....
۱۲۳ضمیمه د- دبیران شورای عالی مناطق آزاد تجاری-صنعتی.....
۱۲۷چکیده انگلیسی.....

فهرست شکل‌ها

صفحه

عنوان

۱۲	شکل ۱-۲: حوزه نفوذ و اثرگذاری مناطق آزاد.....
۱۶	شکل ۲-۲: مناطق آزاد تجاری صنعتی.....
۱۷	شکل ۳-۲: مناطق ویژه اقتصادی.....
۱۸	شکل ۴-۲: پراکندگی فضایی مناطق آزاد و ویژه تجاری صنعتی.....
۲۱	شکل ۵-۲: مجموعه عوامل تعیین‌کننده در موفقیت یک منطقه آزاد.....
۲۲	شکل ۶-۲: تعاملات فضایی خارجی در منطقه آزاد.....
۲۹	شکل ۷-۲: مدیریت دولتی.....
۳۰	شکل ۸-۲: سطوح مدیریت در سطح عمومی.....
۴۳	شکل ۱-۳: موقعیت جغرافیایی کیش.....
۴۴	شکل ۲-۳: فاصله کیش از جزایر و شهرهای مهم.....
۵۰	شکل ۳-۳: مقایسه مسافرین ورودی زمینی و هوایی کیش.....
۵۲	شکل ۴-۳: جمع کل مسافر ورودی هوایی و دریایی به کیش.....
۶۴	شکل ۱-۴: الگوهای مدیریت در منطقه آزاد کیش.....
۶۶	شکل ۲-۴: چارت سازمانی استانداری هرمزگان.....
۶۷	شکل ۳-۴: تقسیمات فضایی بندر لنگه.....
۷۲	شکل ۴-۴: چارت سازمانی فرمانداری بندر لنگه.....
۷۶	شکل ۵-۴: واحدهای بخشداری کیش.....
۸۰	شکل ۶-۴: ارکان سازمان منطقه آزاد کیش.....
۸۹	شکل ۷-۴: ساختار سازمانی منطقه آزاد کیش.....
۹۱	شکل ۱-۵: تعامل مدیریت دوگانه و تأثیر آن بر منطقه آزاد کیش.....
۹۲	شکل ۲-۵: بخشداری کیش.....
۹۲	شکل ۳-۵: شرکت عمران و خدمات شهری کیش.....
۹۷	شکل ۴-۵: شهرک کرمانشاهان.....
۹۷	شکل ۵-۵: پروژه جاده‌سازی.....
۱۰۱	شکل ۱-۶: تعارض کارکردی در الگوهای مدیریتی کیش.....
۱۰۳	شکل ۲-۶: نمودار میله‌ای.....
۱۰۵	شکل ۳-۶: نمودار کلوچه‌ای.....
۱۰۶	شکل ۴-۶: نمودار کلوچه‌ای.....

فهرست جداول

صفحه

عنوان

۴۳	جدول ۱-۳: شکل و ابعاد جزیره کیش.....
۴۷	جدول ۲-۳: برآورد جمعیت ثابت و میزان رشد سالیانه آن در افق طرح ۲۰ ساله.....
۴۷	جدول ۳-۳: خانوار و جمعیت بر حسب جنس.....
۴۸	جدول ۴-۳: متوسط دمای هوا.....
۴۹	جدول ۵-۳: طول راه‌های جزیره کیش.....
۴۹	جدول ۶-۳: تعداد مسافری دریایی.....
۵۰	جدول ۷-۳: تعداد شناورهای ورودی و خروجی حامل مسافر به کیش.....
۵۱	جدول ۸-۳: تعداد شناورهای بار وارده.....
۵۱	جدول ۹-۳: میزان کالای ورودی و خروجی به/از بندرگاه.....
۵۲	جدول ۱۰-۳: مسافران هوایی جابه‌جا شده.....
۵۴	جدول ۱۱-۳: تعداد مراکز اقامتی، اتاقها و تختها.....
۶۶	جدول ۱-۴: تقسیمات سیاسی فضا و سطوح مدیریت در کشور.....

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه:

مکان‌ها و نواحی جغرافیایی به منظور اداره بهتر امور و تنظیم روابط افقی و عمودی با سایر نواحی و همچنین استقرار نهادها و سازمانها به خودگردانی و مدیریت در بعد محلی نیازمند می‌باشند. این نوع خودگردانی‌ها و سازماندهی سیاسی فضا در بعد محلی در ادبیات جغرافیای سیاسی به «دولت محلی» و حکومت محلی و غیره تعبیر می‌گردد که با کارکردهای ویژه خود از فعالیتهایی که مربوط به قلمرو دولت مرکزی است مجزا می‌شود. خودگردانی‌های محلی بر اساس فضای جغرافیایی‌شان دارای کارکردهای متنوعی شامل امور سیاسی، امنیتی، اداری، خدماتی، تجاری-بازرگانی، توریستی و غیره هستند.

مناطق آزاد به لحاظ مدیریتی و اداره امور از مرحله تصمیم‌گیری تا اجرا و نظارت یکی از انواع خودگردانی‌های محلی است که در مناطق جغرافیایی ویژه‌ای با اختیارات و شرح وظایف مشخص به اداره امور محلی می‌پردازد. اگرچه ممکن است مناطق آزاد به لحاظ کارکرد تجاری دارای بازخوردهای ملی و فراملی باشند لیکن به لحاظ نحوه مدیریت فضا نوعی خودگردانی محلی محسوب می‌شوند.

۱-۲- بیان مسأله:

منطقه آزاد عبارت است از ناحیه جغرافیایی محدود و محصور در محدوده گمرک ملی اعم از بندر، دریا، جزیره و یا بخشی از خاک کشور که به موجب قانون خاصی فعالیت صنعتی و تجاری و ورود و خروج کالا از آن آزاد بوده و مشمول مقررات و محدودیت‌های گمرکی نمی‌باشد (حافظ نیا، ۱۳۷۸: ۲۷۶). واژه بندر آزاد، از نظر بازرگانی مفهوم ویژه خود را دارد و به بندری گفته می‌شود که بتوان کالاهایی را به آن وارد و انبار کرد، یا به کالاهای دیگری تبدیل نمود و در موقعیتی ویژه، دوباره صادر

نمود، بدون اینکه عوارضی به آن تعلق گیرد. در بندرهای آزاد، از واردات، حقوق گمرکی گرفته نمی- شود و جلوگیری از انتقال کالا از این بنادر به مناطق اطراف، تقریباً غیر ممکن است (میرحیدر، ۱۳۷۱: ۶۱).

یکی از روشهایی که در چهارچوب مناطق تجارت آزاد در اختیار کشورهای در حال پیشرفت برای حضور در بازارهای جهانی و بدست آوردن سرمایه و تکنولوژی لازم برای حیات بخشیدن به رشد اقتصادی مورد نیاز می باشد بوجود آوردن مناطق آزاد تجاری است. این مناطق با کاهش مقررات بوروکراتیک، اعطای خدمات و معافیت‌های مالیاتی، فضای مساعد روانی و عملیاتی را برای کمپانیهای بزرگ بین المللی پدید می آورند تا با انتقال سرمایه و توانمندیهای خود که برای بالا بردن توان رقابتی در صحنه اقتصاد جهانی بسیار ارزشمند است به رشد اقتصادی کشور کمک کنند (هوشیار، ۱۳۸۵: ۴).

امکانات مناطق آزاد و بنادر آزاد، تنها به آزادی از حقوق گمرکی منحصر نیست، بلکه آنها به صورت یک واحد سیاسی-اقتصادی فراملی که دارای اختیارات ویژه ای است، در می آیند؛ مدیریت سیاسی و اداری اینگونه مناطق زیر نظر نماینده سیاسی منطقه‌ای حکومت نیست، بلکه مستقیماً زیر نظر بالاترین مقام کشوری هستند و مقررات و قوانین اقتصادی و تجاری و مدنی خاص به خود دارند. به زبان ساده مناطق آزاد، واحد سیاسی شبه مستقلی هستند که در جوار واحد سیاسی مادر وظائف خود را انجام می دهند. مدیریت منطقه آزاد تجاری در ایجاد تعهدات بین المللی نیز دارای اختیارات است و قادر به برقراری روابط با دولتهای خارجی، افراد و شرکتهای سرمایه گذار بیگانه و دادن تضمینها و تعهدات لازم مبنی بر ملی نشدن سرمایه های آنان می باشد (حافظ نیا، ۱۳۷۸: ۲۷۷).

اراده حاکمیت ملی بر پهنه فضایی مناطق آزاد از دو طریق صورت می پذیرد: یکی از طریق الگوی مدیریت سیاسی فضا (وزارت کشور و استانداریها) و دیگری اختصاصی (سازمان مناطق آزاد).

نوع عملکرد این الگوها در مناطق آزاد می تواند در تکامل یا تعارض با هم باشد، که این امر می تواند تأثیر مستقیمی بر کارکرد این مناطق داشته باشد. در دوره‌ای که عملکرد این دو الگو بصورت هم تکمیلی باشد سبب رشد، توسعه و بهبود کارکرد مناطق آزاد خواهد شد و عکس این موضوع نیز می تواند صادق باشد. در این بررسی تلاش خواهد شد در دوره ای بیست ساله نتیجه تلاقی اراده سیاسی هر دو نوع الگوی مدیریت سیاسی فضا در مناطق آزاد بر روی شاخصهای جذب توریسم (داخلی، خارجی)، سرمایه گذاری (داخلی، خارجی)، صادرات و واردات (داخلی و خارجی) و حمل و نقل (دریایی،

هوایی) در دوره های هم تکمیلی و تعارض، مورد بحث و بررسی و تجزیه تحلیل قرار گیرد. به نظر می‌رسد نتایج حاصل از مطالعات این پژوهش در تبیین مسایل مربوط به مناطق آزاد به منظور ارائه دیدگاههای روشن‌تر به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران کشور و سازمان منطقه آزاد کیش در جهت شناخت بیشتر علل و عوامل ایجاد مشکلات، دلائل موفقیت و شکست‌ها و بهبود رشد و توسعه آینده منطقه آزاد مفید باشد. ضمن اینکه با درک منطق حاکم بر روند تعاملات این دو نوع الگوی مدیریت سیاسی و تأثیر آن بر کارکرد فضای جغرافیایی مورد نظر، خواهیم توانست به ارائه پیش‌فرض‌هایی در این زمینه نائل آییم و دورنمای آینده مناطق آزاد را تا حدودی پیش‌بینی نمائیم.

۱-۳- ضرورت و اهمیت موضوع:

از بین مناطق آزاد موجود در کشور، منطقه آزاد کیش با قرار گرفتن در موقعیت جغرافیایی مناسب و با وجود تأسیسات زیربنایی نسبتاً خوب، زمینه مناسبی برای رقابت با مناطق آزاد کشور و سایر مناطق آزاد منطقه را می‌تواند داشته باشد، بر خلاف انتظار، نه تنها در این راه موفق نبوده بلکه در رسیدن به اصلی‌ترین هدف هر منطقه آزاد یعنی کارکرد اقتصادی، در راستای رشد و توسعه کشور نیز ناموفق بوده و تبدیل به پایانه‌ای برای ورود کالاهای خارجی به کشور شده است. پژوهش حاضر در پی یافتن راهی برای مدیریت بهینه (مدیریت بهینه سیاسی فضا) این منطقه می‌باشد و راه توسعه و پیشرفت این منطقه را در اصلاح شیوه مدیریتی آن می‌داند.

۱-۴- سوال اصلی تحقیق:

پیامدهای تداخل الگوهای دوگانه مدیریت سیاسی فضا بر کارکرد منطقه آزاد کیش چیست؟

۱-۵- فرضیات تحقیق:

۱-۵-۱- فرضیه اصلی (فرضیه اول) تحقیق:

وقتی این دو الگو در عملکرد خود مکمل همدیگر بوده، بر کارکرد منطقه تأثیر مثبت گذاشته

است.

۱-۵-۲- فرضیه دوم تحقیق:

وقتی این دو الگو در عملکرد خود در تعارض با هم عمل نموده، بر کارکرد منطقه تأثیر منفی گذاشته است.

۱-۶- پیشینه و سوابق تحقیق:

۱- مجید عباسی در پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خود در رشته مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران، تحت عنوان بررسی موانع جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد سلفچگان، به مطالعه تأثیر عواملی چون سرمایه، اشتغال، تولید ناخالص داخلی و عرضه کالا و خدمات در مناطق آزاد و تأثیر آن بر رشد و توسعه کشورها پرداخته، از جمله مکانیزمهای مورد استفاده برخی کشورها جهت دستیابی به این اهداف را ایجاد مناطق آزاد تجاری-صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی می داند که در صورت موفقیت می تواند انتقال تکنولوژی، اشتغال، توسعه منابع انسانی و صادرات را نیز به دنبال داشته باشد.

۲- آقای ولی ... کرمی در پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خود در رشته مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران با نام بررسی موانع جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد کیش، با بررسی دلیل ایجاد مناطق آزاد در ایران و جهان، بیشتر روی دلایل اقتصادی تأکید دارد و یکی از شیوه هایی که برای جلب سرمایه گذاری خارجی و انتقال فن آوری مدنظر برنامه ریزان و سیاست گذاران اقتصادی کشورهای رو به رشد میدانند تشکیل مناطق آزاد تجاری صنعتی می باشد.

۳- مسعود محمدی الموتی در اثری با نام مناطق آزاد و اثرات اقتصادی-بازرگانی آن، صادرات را برای کشورهای روبه توسعه، راز توسعه دانسته و آوردگاه توسعه صادرات را برای چنین کشورهایی مناطق آزاد می داند. این اثر قانون اداره مناطق آزاد، مقررات واردات و صادرات جزیره کیش و راهنمای مناطق آزاد جهان را به پیوست دارد.

۴- خسرو نور محمدی از دانشگاه علامه طباطبائی در پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خود تحت نام بررسی طرح ایجاد مناطق ویژه تجارت مرزی (مطالعه موردی استان سیستان و بلوچستان)، به چگونگی تشکیل و نحوه عملکرد و اثرات چنین مناطقی پرداخته و ایجاد مناطق آزاد تجاری-صنعتی در نقاط مرزی با کشورهای همسایه را لازم می داند.

۵- حسن کامران در مقاله ای با نام علل توسعه نیافتگی مناطق آزاد ایران در فصلنامه تحقیقات جغرافیایی شماره مقاله: ۵۳۹ به بررسی تاریخچه مناطق آزاد تجاری-صنعتی در ایران و جهان پرداخته و ادعان دارد که استراتژی مناطق آزاد استراتژی صادرات می باشد که این امر در مناطق آزاد ایران محقق نشده است بر عکس استراتژی واردات جایگزین آن شده که به صنایع داخلی کشور بویژه صنایع کوچک آسیب وارد کرده است. اگر مناطق آزاد تجاری-صنعتی بخواهد در ایران موفق شود باید مکان یابی درستی در این زمینه صورت گیرد. در این پژوهش، ضوابط مکان یابی و پیشنهاد نقاط جدید برای مناطق آزاد ایران ارائه شده است.

چنانچه مشاهده می کنید تقریباً تمام مطالعات صورت گرفته در زمینه موفقیت یا عدم موفقیت مناطق آزاد در کشورمان از دید اقتصادی بررسی شده اند، در حالیکه به بررسی و تحلیل نوع و الگوهای مدیریت سیاسی فضا که نقش مهمی در توسعه یک منطقه آزاد می تواند داشته باشد پرداخته نشده است.

تحقیق حاضر علاوه بر تبیین این الگوها، به بررسی و تحلیل مناطق آزاد از این زاویه پرداخته است.

۷-۱- هدف تحقیق:

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر الگوی دوگانه مدیریت سیاسی فضا بر کارکردهای مناطق آزاد(مورد: کیش) پرداخته است.

۸-۱- جنبه جدید و نوآوری تحقیق:

اداره مناطق آزاد بنوعی متأثر از دو الگوی مدیریت عمومی(وزارت کشور و استانداریها) و اختصاصی(سازمان مناطق آزاد کشور) می باشد. این دو الگو می توانند مکمل یکدیگر و یا متعارض با هم بوده و بر کارکرد منطقه تأثیر متفاوت بگذارند. انجام این پژوهش در قلمرو موضوعی مدیریت سیاسی فضا و با مورد کیش، از آن حیث که تحت تأثیر الگوی دوگانه مدیریت سیاسی فضا می باشد و تأثیر چنین الگویی را در کارکردهای فضای جغرافیایی در پرتو مدیریت سیاسی مورد بررسی قرار می دهد، در جغرافیای سیاسی بدیع می باشد.